

Promocija hrvatske ilustracije u domovini i svijetu kroz djelovanje Hrvatskog centra za dječju knjigu u Knjižnicama grada Zagreba

Ranka Javor

Knjižnice grada Zagreba

Hrvatski centar za dječju knjigu

r.javor@kgz.hr

Sažetak

Hrvatski centar za dječju knjigu osnovan je u Knjižnicama grada Zagreba 1993. godine, a 1995. postaje Hrvatska sekcija IBBY-ja (Međunarodnog vijeća za dječju knjigu). Od 1996. godine do danas organizira: nastupe hrvatskih ilustratora na BIB-u (Bijenale ilustracija Bratislava), izbor ilustratora (uz pisce i prevoditelje) na IBBY Honour List te candidature ilustratora za Andersenovu nagradu i Memorijalnu nagradu Astrid Lindgren. U Hrvatskoj ostvaruje suradnju: s Galerijom Klovićevi dvori na organizaciji Hrvatskog bijenala ilustracija i drugih izložaba ilustracije, s Društvom *Naša djeca* u promociji i dodjeli Nagrade „Grigor Vitez“ i zajednicom hrvatskih nakladnika pri organizaciji izložaba knjiga i slikovnica na sajmovima u Bologni, Leipzigu i Frankfurtu. Voditeljica Centra od osnutka izgrađuje specijalnu zbirku *Zaštićeni fond dječje knjige* u kojoj se posebna pažnja posvećuje slikovnici i ilustraciji.

Hrvatski centar za dječju knjigu osnovan je u vrijeme Domovinskog rata, 1993. godine u Knjižnicama grada Zagreba, s ciljem promocije hrvatske knjige i autora u zemlji i svijetu.

Centar je koncipiran kao središnje mjesto okupljanja svih zainteresiranih za produkciju, promociju i proučavanje knjige za djecu i mladež. Izrastao iz dječjeg odjela Gradske knjižnice, prvog i najstarijeg takvog odjela u Hrvatskoj (osnovanog 1950. godine), kao što je i Gradska knjižnica među najstarijima u Hrvatskoj (osnovana 1907. godine), Hrvatski centar za dječju knjigu utemeljuje specijalnu zbirku *Zaštićeni fond dječje knjige* u kojoj sustavno prikuplja vrijedna izdanja hrvatske i strane produkcije knjiga za djecu i mladež kao i literaturu namijenjenu istraživačima i teoretičarima dječje književnosti.

Voditeljica zbirke dječje knjige i autorica koncepcije Centra od osnutka do danas je profesorica Ranka Javor.

Ubrzo po osnutku u Centru se formira Nacionalni odbor za dječju knjigu, upravljačko i programsko tijelo, čiji su članovi istaknuti teoretičari, pisci, ilustratori, prevodioci, urednici i bibliotekari. Počinju pripreme za članstvo u međunarodnoj udruzi IBBY

(International Board on Books for Young People – Međunarodno vijeće za dječju knjigu) čija članica Hrvatska postaje 1. siječnja 1995. godine. Otada do danas na međunarodnom planu Hrvatski centar za dječju knjigu djeluje kao Hrvatska sekcija IBBY-ja. Danas IBBY broji 74 zemlje članice.

Članstvom u IBBY-ju stekli smo pravo kandidatura hrvatskih autora i knjiga za međunarodne nagrade i priznanja među kojima su najvažnije Andersenova nagrada i IBBY Honour List (Časna lista IBBY-ja). Hrvatski centar za dječju knjigu također je odabran kao nominacijsko tijelo za prestižnu međunarodnu nagradu za dječju knjigu Astrid Lindgren Memorial Award (ALMA – Memorijalna nagrada Astrid Lindgren) koju je utemeljila Švedska vlada. Sve spomenute nagrade dodjeljuju se uz pisce i ilustratorima.

To je značajno stoga što je ilustracija kao likovna disciplina imala dug i nimalo lagan put od potpune anonimnosti do pune afirmacije, osobito u knjigama za djecu. U 19. stoljeću i u prvoj trećini 20. u dječjim knjigama ne navode se imena ilustratora niti se oni smatraju autorima. Tek u drugoj polovici 20. stoljeća situacija se značajnije mijenja, ilustratori više nisu anonimni i navode se kao autori a sve veći broj značajnih umjetnika stvara na području dječje knjige. Osnivaju se i brojne nagrade za ilustraciju kao i međunarodne izložbe.

Tako se već spomenuta Andersenova nagrada od 1956. dodjeljuje piscima, a od 1966. i ilustratorima.

Međunarodna nagrada ALMA (utemeljena 2002. godine nakon smrti znamenite spisateljice Astrid Lindgren) također se, uz pisce i projekte za poticanje čitanja, dodjeljuje i ilustratorima. O afirmaciji ilustracije kao posebne likovne discipline govore i prestižne međunarodne izložbe ilustracija poput BIB-a (Bijenale ilustracija Bratislava) i međunarodne izložbe ilustracija na Sajmu dječje knjige u Bologni, obje utemeljene 1967. godine. Iste godine utemeljena je i najstarija hrvatska nagrada za dječju knjigu, nagrada „Grigor Vitez“, koja se otada do danas dodjeljuje piscima i ilustratorima.

Hrvatski centar za dječju knjigu od 1996. godine do danas redovito kandidira hrvatske autore, među njima i ilustratore, za spomenute nagrade i priznanja.

Andersenova nagrada dodjeljuje se svake druge godine za ukupni doprinos korpusu svjetske književnosti za djecu, a hrvatski kandidati u periodu od 1996. do 2010. bili su ilustratori Ilica Antolčić, Ivan Vitez, Cvijeta Job, Vojo Radoičić i Svjetlan Junaković.

Svjetlan Junaković nominiran je dva puta, 2008. i 2010. godine i postigao je veliki svjetski uspjeh uzastopnim izborom među pet odabranih finalista Andersenove nagrade.

Za sve spomenute umjetnike u Hrvatskom centru za dječju knjigu izrađeni su potrebni dossieri na engleskom jeziku, te prikupljene knjige i ostala dokumentacija potrebna za članove žirija i Sekretarijat IBBY-ja.

IBBY Honour List (Časna lista IBBY-ja) međunarodno je priznanje koje se svake dvije godine dodjeljuje knjigama u kategoriji pisca, ilustratora i prevodioca a koje sekcije IBBY-ja odabiru kao najbolje unutar dvogodišnje produkcije. Prigodom kongresa IBBY-ja autori knjiga odabranih na Časnu listu i njihovi nakladnici dobivaju diplome, a IBBY

priprema katalog putujuće izložbe koja se nudi zemljama članicama. Cilj Časne liste je razmjena informacija o suvremenoj produkciji dječje knjige u pojedinim zemljama te ponuda najboljeg iz vlastite zemlje drugima za izdavanje i prevođenje.

Diplome IBBY Honour List prema izboru Nacionalnog odbora za dječju knjigu od 1996. do danas dobili su sljedeći ilustratori: Mladen Veža, Svjetlan Junaković, Pika Vončina, Andrea Petrlik–Huseinović, Dubravka Kolanović, Tomislav Tomić, Vjekoslav Vojo Radoičić, Stanislav Marijanović i Zdenko Bašić.

Za nagradu „Astrid Lindgren“ hrvatski kandidati bili su ilustratori Vojo Radoičić i Svjetlan Junaković.

Vidljivo je da se među promoviranim hrvatskim ilustratorima nalaze ponajbolja imena hrvatske ilustratorske scene svih generacija.

Svjetlan Junaković svakako je prvo ime hrvatske ilustracije, umjetnik koji je postigao međunarodni uspjeh i dobitnik je brojnih domaćih i inozemnih nagrada. Knjige su mu prevedene na brojne svjetske jezike, izlagao je u mnogim zemljama, također je dugogodišnji profesor ilustracije u umjetničkoj školi u talijanskom gradu Sarmedeu kao i redovni profesor dizajna i ilustracije na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu. Junaković je jedini hrvatski ilustrator koji je višekratno izabran da izlaže na Sajmu dječje knjige u Bologni: 1995., 1997., 1998., 1999., 2002., 2004. i 2005. godine. Također je izlagao na prestižnim međunarodnim izložbama u Tokiju, Bareiru i Teheranu kao i na BIB-u. Godine 2001. nagrađen je Zlatnom plaketom BIB-a, a 2004. nagrađen je na Oita Biennalu u Japanu.

Hrvatski centar za dječju knjigu od 1996. godine njeguje suradnju s Bratislavskim bijenalom te otada do danas svake druge godine organizira nastupe hrvatskih umjetnika i sudjelovanje na međunarodnom simpoziju o ilustraciji u okviru BIB-a. Umjetnike za nastup na BIB-u odabire stručni žiri, a broj im je ograničen na 15 ilustratora iz svake zemlje. Zahvaljujući zalaganju Hrvatskog centra za dječju knjigu već punih petnaest godina u Bratislavi redovito izlaže desetak hrvatskih umjetnika. Osim već spomenutog Svjetlana Junakovića, Zlatnom plaketom BIB-a 2003. godine nagrađena je i ilustratorica Andrea Petrlik–Huseinović. Ona je potvrdila svoj međunarodni uspjeh također kao dobitnica Grand Prixu Oita Biennala u Japanu. Mnoge knjige su joj prevedene na svjetske jezike a radi za brojne nakladničke kuće u inozemstvu.

Niz hrvatskih ilustratora srednje i mlađe generacije također je prisutan na međunarodnoj sceni, za inozemne nakladnike rade Dubravka Kolanović, Zdenko Bašić, Tomislav Tomić, Marsela Hajdinjak i drugi.

Bogata i kvalitetna hrvatska ilustratorska scena potakla je osnivanje Hrvatskog biennala ilustracije (HBI) 2006. godine. U tome je aktivno sudjelovao i Hrvatski centar za dječju knjigu kao Hrvatska sekcija IBBY-ja koja već ima dugogodišnje iskustvo u promociji hrvatskih ilustratora. Organizator bijenala je Galerija Klovićevi dvori na čelu s kustosicom Koraljkom Jurčec Kos. Na taj način hrvatska ilustracija dobila je reprezentativan galerijski prostor za promociju i prezentaciju sa svim potrebnim tehničkim i stručnim

uvjetima. Koraljka Jurčec Kos pokazala se kao vrlo stručna i predana kustosica koja je u tri do sada održana bijenala postavila visoke profesionalne kriterije izložbe i pažljivo razvijala koncepciju Hrvatskog bijenala ilustracija.

Na prvom HBI sudjelovalo je 45 umjetnika iz Hrvatske, a prijavilo se dvostruko više, što je jasno pokazalo brojnost i kvalitetu hrvatskih ilustratora. Težište je bilo na ilustraciji dječje knjige. Uz Hrvatske, po odabiru selektora, sudjelovalo je još po 10 ilustratora iz sljedećih zemalja: Austrije, Irana, Italije, Slovačke i Slovenije. Grand Prix je pripao Svjetlanu Junakoviću a kao sastavni dio nagrade i samostalna izložba 2007. godine. Samostalnim izložbama pobjednika bijenala osigurava se kontinuitet izložbene djelatnosti galerije Klovićevi dvori posvećene ilustraciji. Drugu i treću nagradu na Prvom hrvatskom bijenalu ilustracije podijelili su mladi umjetnici Tomislav Tomić i Zdenko Bašić, a nagradu za inovativne ilustracije osvojio je doajen hrvatske književnosti i ilustracije za djecu Zvonimir Balog.

Drugi HBI 2008. godine donio je proširenje međunarodne suradnje na 10 zemalja a izlagalo je 70 hrvatskih ilustratora. Kao posebna kategorija uvedena je novinska ilustracija. Grand Prix pripao je znamenitom slovačkom umjetniku Dušanu Kalayu, druga nagrada Zvonimiru Balogu a treća Mariji Mihaljkovoj iz Rusije. U kategoriji novinske ilustracije nagrađen je Ivan Gregov.

Na trećem HBI 2010. godine izlagalo je 50 hrvatskih umjetnika koji se bave ilustracijom kao i stotinjak umjetnika iz 15 zemalja. Ova je izložba pokazala da međunarodni karakter hrvatskog bijenala jača, kao i to da je broj hrvatskih umjetnika uglavnom ujednačen. Budući da prema odabranim uvjetima izlaganja autor ne mora imati objavljen svoj rad, bijenale je pružio mogućnost promocije mladima, pa i studentima umjetničkih škola i akademija.

Grand Prix Trećeg HBI osvojila je poznata slovenska umjetnica Alenka Sottler koja će upravo ove godine kao nagradu dobiti samostalnu izložbu u galeriji Klovićevi dvori u Zagrebu.

Drugu nagradu osvojila je akademska slikarica Manuela Vladić-Maštruko za ilustracije iz Andersenove priče „Snježna kraljica“, a treću Elena Borisova iz Rusije.

U okviru bijenala također je postavljena izložba Hommage Mladenu Veži, doajenu hrvatske ilustracije preminulom godinu prije.

Sve navedeno pokazuje kako se hrvatski ilustratori mogu na domaćem bijenalu i stranim izložbama uspješno uspoređivati sa umjetnicima u svijetu, steći dobar uvid u međunarodnu ilustratorsku scenu, te se kroz navedene međunarodne nagrade i priznanja uspješno promovirati.

U okviru programa međunarodne kulturne suradnje Hrvatski centar za dječju knjigu nastoji i nastojat će i dalje njegovati trajnu suradnju s ustanovama i manifestacijama u zemlji i inozemstvu te u okviru svojih mogućnosti pružati potporu stvaralaštvu i promociji hrvatskih umjetnika.